

lo que a su vez se interpreta como el resultado de la «frustración ante las promesas incumplidas de la sociedad de consumo» (pág. 293).

Destaca también la preferencia de la población española por procesos comunicativos accesibles (comprensibles, amenos, evasivos), por la puesta al día (actual, moderno) y por la economía (costo de la información). Según el autor esta triple preocupación es una señal de los restos de subdesarrollo cultural y económico. Por otra parte, y como contrapartida positiva, se destaca el interés creciente por las cuestiones políticas, lo que «trae a la luz el esfuerzo que realiza la comunidad, hasta hace poco mucho más controlada por la comunicación social, para afianzar su libertad, su autonomía y su solidaridad» (pág. 300).

Este libro, que constituye una pieza clave del trabajo teórico realizado hasta la fecha por Manuel Martín Serrano —tan distinto a lo que nos ha acostumbrado el marketing comunicativo al servicio de intereses comerciales inmediatos—, no hubiera sido posible sin la sólida base teórica, la de su «teoría de la mediación social».

Este contraste, este enriquecimiento, entre la exploración metodológica y la investigación empírica, muestran también el camino que debe recorrer la investigación sobre comunicación en España y el destacado papel que se puede jugar en sus políticas de comunicación, aquellas que deben hacer posible el afianzamiento de la libertad, de la autonomía y de la solidaridad, que Martín Serrano descubre como incipientes demandas temáticas de la población espa-

ñola a los contenidos de sus medios de comunicación.

M. de Moragas

Metodología de la historia de la prensa española, Bernard Barrère y otros, Siglo XXI Editores, Madrid, 1982.

El volum recull els treballs presentants al Seminari de Metodologia de la Premsa Espanyola fet a la Universitat de Pau el novembre de 1979 i és alhora el segon estudi que sobre la temàtica històrica de la premsa de l'estat publiquen els estudiosos concentrats a Pau. Tant el volum que ens ocupa com el primer (Prensa y Sociedad en España 1820-1936...) (1975) són, a la pràctica, sengles antologies/ miscel·lànies d'articles, de caràcter metodològic i temàtic, desigual, dedicades, amb un nexa comú —la història de la premsa a l'estat espanyol—, a aportar uns materials d'interès sociològic i històric-cultural en relació amb la premsa del passat immediat.

Tot i la importància qualitativa, en general, dels treballs antologats, el títol comú és enganyós per al lector; hom no hi trobarà bàsicament unes pautes referències que expliquin tècniques, facilitin utilitatge, enriqueixen el bagatge instrumental, en definitiva, de l'historiador que finalment i per sort ja s'acara amb la premsa per ella mateixa sense considerar-la només, i únicament, una plataforma de la qual extreure uns materials, sovint polítics, sovint econòmics, segons les modes historiogràfiques en vigor. El lector hi trobarà 14 treballs dels quals només els quatre darrers són, i parcial-

ment, d'estricta interès metodològic. Malgrat el títol, cal encara en la bibliografia específica, un o diversos volums sobre la problemàtica de l'estudi històric de la premsa i que facilitin l'accés directe a la seva rígida interpretació, en la línia, per exemple, d'Amparo Moreno que analitza justament la problemàtica de la relació entre la informàtica i l'anàlisi quantitativa del contingut.

L'obra es divideix en quatre apartats dels quals els primer es dedicat a estudis semiològics i semàntics: «Análisis semiótico de textos de propaganda electoral de las elecciones legislativas y municipales de 1979» (Lidia Leo) i «Estudio sintático-semántico de carteles electorales (elecciones legislativas de 1979)» (Jaime Brihuega i Vicente Mora). El segon i el tercer van adreçats, respectivament, a la premsa del segle XIX i del segle XX que constitueixen el gruix (tres quartes parts) del total de l'obra. «Ideología y acontecimiento en la poesía de un período obrero de Cádiz: El Proletario (1902-1903)» (Gérard Brey), «Prensa conservadora a finales del siglo XIX; El Ancora, de Mallorca» (Francisco J. Díaz de Castro e Isabel Moll Blanes), «Las estadísticas oficiales de la prensa (1867-1927)» (Juan Luis Guereña), «La Iglesia católica y los medios de comunicación impresos en España de 1847 a 1917: Doctrina y prácticas» (Jean-François Bortel), «Fuentes para la historia del movimiento obrero: El Socialista (1886-1900)» (Santiago Castillo), «La dictadura de Primo de Rivera y la prensa» (Eloy Fernández Clemente), «La prensa frente al desastre de Marruecos, de Annual a Monte Arruit. 23 de julio de 1921 a 13 de agosto de 1921» (Jean-Miquel Des-

vois), «¿Polisemia de la prensa? Variante e invariante» (Bernard Barrère). La part final va dedicada a exemples de metodologia i inclou: «Problemas metodológicos de la historia de la prensa: aplicación de la informática al análisis de las publicaciones» (Amparo Moreno Sardá), «La alteración de la información en la prensa. Un artificio metodológico», (Antonio Rodríguez de las Heras), «La historia de la prensa en el ámbito global de la historia de la comunicación social (propuesta para un enfoque del trabajo historiográfico de la prensa desde la perspectiva de la comunicación social)» (Enrique Marín Otto) i «Prensa e historia (a guisa de epílogo)» (José Extramiana).

En conjunt els textos presentats s'endinsen en l'anàlisi tradicional d'un títol, amb la modernitat d'un tractament rigorós: «El Proletario» (1902-1903), «El Ancora» (1880-1900), «El Socialista» (1886-1900), d'un període periodístic: la dictadura de Primo de Rivera, d'un aspecte concretíssim: las estadístiques oficials de premsa (1867-1927) o d'un fet històric: el desastre del Marroc. Com hem indicat, les aportacions estrictes de caràcter metodològic són escasses i l'estudiós ha d'abastar tots els estudis en la doble vessant: la monografia amb les pautes referencials i de continguts propis i les propostes indirectes d'actuació que cada treball planteja: una taula, un esquema, un gràfic, un model de comportament metodològic que, lògicament, cal situar, amb la prevenció cronològica i temàtica, d'acord amb cada estudi analític que hom pretengui desenvolupar. Sigui des de la perspectiva que sigui el resultat, en la penúria de textos de caràcter històric, és francament optimis-

ta. Els dos volums (1975 i 1982) són orientadors sobre un grup d'historiadors i historiadores que s'acaren vers l'estudi de la premsa amb rigor i eficiència en un objectiu de gran abast: situar amb justesa i precisió, primer la premsa per ella mateixa, i, posteriorment, la seva incidència amb tot el cúmul tangencial d'aspectes de gran transcendència: continguts, audiència i difusió, etc. Els Col·loquis de Pau han aconseguit, i aquest és el gran mèrit, no solament agrupar estudiosos i fer-los reflexionar conjuntament, sinó projectar les investigacions sobre una massa científica més àmplia de la qual és lícit esperar bons resultats d'acord amb la categoria mitjana força acceptable d'aquesta Metodologia de la història de la premsa espanyola.

J.M. Figueres

Les gabinets de lecture. La lecture publique à Paris sous la Restauration, Françoise Parent-Lardeur. París, Payot, 1982. 201 pàgs.

Els gabinets de lectura pública —lloc on es deixava llegir mitjançant el pagament d'unes monedes— han tingut una singular transcendència en la formació d'un públic lector, la cristallització d'uns estats d'opinió —era usual la discussió arran de la lectura pública— i han estat les primeres corrents de transmissió en la creació d'una massa urbana lectora que possibilitarà, avançat el XIX francès, el naixement de la premsa de masses. L'autor es proposa d'estudiar aquesta petita i fosca parcel·la de la comunicació que significarà l'accés a la lectura de les

classes mitjanes i, especialment, de l'obrera. Les biblioteques públiques no neixen fins al 1860. El resultat, segons el prologuista, professor R. Mandrou, és una «obra capital per entendre la història socio-cultural contemporània». La llarga recerca, l'anàlisi minuciosa i subtil, la documentació emprada —11 pàgines de bibliografia— i la metodologia usada per Parent-Lardeur en la seva investigació assolixen l'objectiu proposat, com justifica, emfàticament, Mandrou.

De 1815 a 1830 el paper dels gabinets és estudiat exhaustivament per l'autor que en cerca el marc legal, la localització, els preus d'utilització, el públic consumidor —demostrant que és la burgesia la màxima receptora—, els catàlegs, etc. en una reeixida demostració de sociologia històrica que valora amb justesa el paper del mig miler de gabinets parisiens fins a l'èxit esclatant dels tiratges diaris (180.000 exemplars el 1847, només a París) que significaran la mort dels gabinets en ser la premsa un bé assequible econòmicament a la majoria de la població urbana. Tot i l'especialització temàtica l'objectiu, analitzar el lloc públic de lectura de llibres i premsa, és assolit amb plenitud tot mostrant-nos una anella més del procés de la premsa en l'acció d'inserció en el teixit social.

J.M. Figueres

La premsa de la ciutat de Vic al segle XIX, Concepció Miralpeix i Ballús. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1981. 284 pàgs.